

Část II. – Programové dokumenty z oblasti rozvoje lidských zdrojů pro Moravskoslezsko

4. Regionální a programový kontext

4.1 Programové dokumenty v oblasti rozvoje lidských zdrojů

Jedním z klíčových kritérií při posuzování významu projektů a důležitosti poskytnutí kofinancování je **soulad projektu s prioritními cíli regionální politiky na celostátní a regionální úrovni**. Prioritní cíle regionální politiky státu shrnuje Strategie regionálního rozvoje ČR, schválená vládou ČR v červenci 2000 na základě zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, který definuje programové dokumenty pro zajištění regionálního rozvoje na úrovni státu a krajů. Jednotlivé resorty zpracovávají na celostátní úrovni vlastní programové dokumenty, z nichž jsou pro oblast rozvoje lidských zdrojů relevantní zejména Státní politika zaměstnanosti a Sociální doktrína ČR (připravené MPSV), Národní program rozvoje vzdělávání v ČR a Dlouhodobý záměr rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR (zpracované MŠMT), Průmyslová politika (zpracovaná MPO).

Prioritní cíle rozvoje jednotlivých krajů obsahuje Program rozvoje kraje. Program rozvoje kraje pro Moravskoslezský kraj schválilo krajské zastupitelstvo v prosinci 2001.

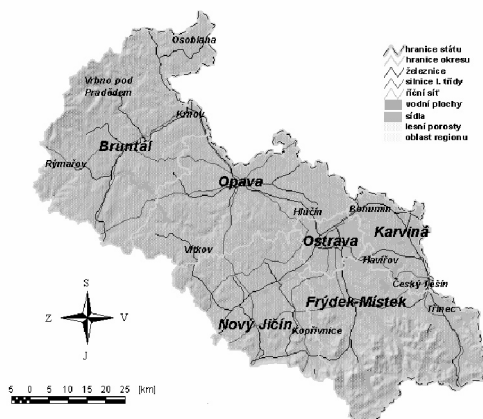
*Prioritní cíle regionálního rozvoje ve vztahu k podpoře ze strukturálních fondů vycházejí ze shora uvedených programových dokumentů a jsou vyjádřeny v Národním rozvojovém plánu a v operačních programech (viz kapitola 1.6 – Programové dokumenty). Pro oblast rozvoje lidských zdrojů jsou relevantní **sektorový operační program Rozvoj lidských zdrojů (SOP RLZ)** zpracováváný společně Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) a **Společný regionální operační program (SROP)** připravený Ministerstvem pro místní rozvoj (MMR).*

4.2. Charakteristika regionu Moravskoslezsko

4.2.1 Území regionu a obyvatelstvo

Region NUTS II – Moravskoslezsko tvoří území bývalých okresů Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín,

Opava a Ostrava. Region leží v severovýchodní části ČR; na severu hraničí s Polskem, na východě se Slovenskem. Jeho rozloha činí 5 555 km², (7,04 % území České republiky) a žije v něm 1 274 tisíc obyvatel (tj. 12,4% obyvatel ČR).

Regionem procházejí mezinárodní dopravní osy, které tvoří mezinárodní silnice E 75 a E 462 z jihu na sever a ze západu na východ E11, a dále 2. mezinárodní železniční koridor. Sídla regionu mají vzájemné úzké dopravní a kooperační vazby. Území je v jádru vysoce urbanizované s vysokým podílem obyvatel ve městech a s výraznou sídelní aglomerací. Jedná se o region kontrastů jak z hlediska nerovnoměrné hustoty obyvatel, rozložení a koncentrace průmyslové výroby, tak i přírodního uspořádání. S počtem 228 obyvatel na km² patří region Moravskoslezsko k nejhustěji zalidněným oblastem v České republice, přestože jeden z jeho okresů – Bruntál – má naopak nejnižší hustotu obyvatelstva v ČR. Hustota obyvatel je dvojnásobná oproti Evropské unii, kde žije v průměru 115

obyvatel na km². Počet obyvatel regionu ale v posledních letech stagnuje. Region se vyznačuje vyšší národnostní heterogenitou obyvatelstva než je v ČR obvyklé. Významné jsou zejména národnostní menšiny slovenská (3,3 %) a polská (3,0 %).

Stávající věková struktura obyvatel patří v ČR k nejpříznivějším (podíl dětí do 15 let je o 1% vyšší než průměr ČR, naopak méně početná je skupina obyvatel ve věkové kategorii nad 60 let). Přesto je i v moravskoslezském regionu patrný trend stárnutí populace a stav migračního salda je záporný.

4.2.2 Ekonomika

Region má **nepříznivou strukturu ekonomiky**, danou historickým vývojem. Ve struktuře ekonomiky dominuje průmysl, a to téměř všechna odvětví, ale převládá, zejména pokud jde o zaměstnanost, průmysl těžby uhlí, hutnický a energetický, z nichž první dva procházejí významnou restrukturalizací a útlumem. Dalšími významnými sektory jsou strojírenství, chemický a farmaceutický průmysl, elektrotechnika, papírenský, textilní a potravinářský průmysl. Podíl regionu na HDP ČR klesl v období 1987 – 2001 z cca 20 % na 10,4 %, nicméně stále je na druhém místě v tvorbě HDP za Prahou. V tvorbě HDP na obyvatele dosahuje region 83% průměru ČR a 59% průměru EU-15.

Většinu zaměstnavatelů v kraji tvoří malé a střední podniky do 250 za-

měšťanců, jejich podíl na tvorbě HDP je ale pod průměrem v ČR. Na druhé straně je v kraji (oproti jiným krajům v ČR) stále velký počet velkých firem s významným podílem na tvorbě HDP a zaměstnanosti. V průmyslu existují velké podniky, jejichž privatizace zatím není zcela ukončena.

Podíl zemědělství na ekonomice regionu je nižší, než je průměr v ČR. Zemědělství zaměstnává cca 3,1% pracovníků ve srovnání s průměrem 5,1% v rámci ČR.

Region má velmi **výhodné geografické i klimatické podmínky pro celoroční rekreaci**, zejména v oblasti Beskyd a Jeseníků. Tyto podmínky nejsou dostatečně využívány.

4.2.3 Zaměstnanost

V roce 2000 bylo v regionu Moravskoslezsko zaměstnáno celkem 534,2 tisíc pracovníků, což oproti roku 1993 znamená zhruba jednocentní pokles. Dominantním sektorem kraje, který v roce 2000 zaměstnával 44,1% pracovníků, byl průmysl. Od roku 1993 **poklesla zaměstnanost v průmyslu** o víc než sedm procentních bodů; největší úbytky byly zaznamenány v těžbě, v kovožpracujícím, chemickém a textilním průmyslu a ve výrobě strojů a zařízení. Oproti tomu největší přírůstky zaměstnanců zaznamenaly obchod, peněžnictví, veřejná správa, školství, stavebnictví a pohostinství. V roce 1999 předstihl sektor

služeb podílem 46,3% (47,4% v roce 2000) zaměstnanost v průmyslu. Vývoj na trhu práce bude i v příštích letech ovlivňován restrukturalizací velkých podniků, a to zejména v ocelářském průmyslu.

Region Moravskoslezsko je od počátku transformace ekonomiky **na předním místě v počtu nezaměstnaných**. V kraji se nachází 20 % celkového počtu nezaměstnaných v ČR. Průměrná míra nezaměstnanosti je v regionu už od roku 1999 kolem 15 %, což je druhý nejvyšší údaj za Ústeckým krajem a o víc než polovinu vyšší než je průměr ČR.

Také podíl **dlouhodobě nezaměstnaných** (déle než 6, 12, 24 měsíců) na celkovém počtu nezaměstnaných je v Moravskoslezském regionu výrazně vyšší než celorepublikový průměr – meziročně stoupla průměrná doba setrvání uchazečů v evidenci úřadů práce (ÚP) v kraji z 546 na 601 dní, což je o 106 dní víc, než činil celostátní průměr. Ke konci roku 2001 představoval podíl dlouhodobě nezaměstnaných v kraji 65,1%, k 30. červnu 2002 to bylo 66,9%.

Opakovaná nezaměstnanost je vedle dlouhodobé evidence v současné době jedním z nejvýznamnějších problémů kraje, což zřetelně ukazuje trvale nízké procento poprvé evidovaných uchazečů o zaměstnání.

4.3 Program rozvoje Moravskoslezského kraje¹

Program rozvoje územního obvodu Moravskoslezského kraje je základní střednědobý programový dokument k podpoře regionálního rozvoje na úrovni kraje, který konkretizuje strategické cíle a rozvojové aktivity v podobě konkrétních opatření a navrhuje způsob jejich financování a implementace. Je zpracován na tříleté období, 2002 – 2004, s indikativním zařazením období 2005 – 2006 s ohledem na vazbu na programy strukturálních fondů Evropské unie. Byl schválen zastupitelstvem kraje v prosinci 2001.

4.2.1 Strategická vize, cíl a priority rozvoje Moravskoslezského kraje

Strategická vize rozvoje Moravskoslezského kraje je založená na principech rovnocenného respektování všech tří základních aspektů rozvoje – tedy jeho ekonomické, sociální i environmentální složky a je zaměřená především na kvalitu života jeho obyvatel:

Moravskoslezský kraj chce být atraktivním, ekonomicky silným a konkurenceschopným středoevropským regionem.

Hlavním strategickým cílem

rozvoje Moravskoslezského kraje je *trvalý růst kvality života obyvatel na základě povzbuzení hospodářského růstu a diverzifikace ekonomické struktury kraje s důrazem na konkurenceschopnost ekono-*

mických aktivit, tvorbu pracovních míst v regionálním i místním měřítku, zlepšení kvality životního prostředí a snižování rozdílů uvnitř kraje ve všech oblastech. Přitom hrubý domácí produkt (HDP) kraje na obyvatele se bude kolem roku 2010 přibližovat hranici 75% průměru HDP na 1 obyvatele Evropské unie.

Hlavními prioritami rozvoje kraje jsou:

- * podpora malého a středního podnikání, zvyšování objemu přímých tuzemských i zahraničních investic a **vytváření nových pracovních příležitostí** v kraji
- * příprava na integraci kraje do Evropské unie a všestranné zkvalitňování jeho infrastruktury dopravní, technické, telekomunikační a institucionální
- * **akcelerace rozvoje lidských zdrojů v kraji a vybudování efektivního systému komunikace všech činitelů na regionálním trhu práce**, vše při důsledném respektování principu partnerství veřejného a soukromého sektoru, vzdělávacích institucí a neziskových organizací
- * významné snížení negativních vlivů průmyslu a dopravy na životní prostředí v kraji a využití požadavků na zlepšování kvality životního prostředí k rozvoji environmentálně orientovaného aplikovaného výzkumu a navazujících průmyslových aktivit

a vytváření zdravého prostředí pro obyvatele

- * využití potenciálu **cestovního ruchu** v kraji **jako zdroje prosperity a předmětu pracovní činnosti místních obyvatel**
- * zvyšování efektivnosti zemědělství a podpora proměny venkovských oblastí na multifunkční, plně integrované součásti kraje s významnou rolí při kultivaci krajiny, uchování kulturního odkazu a nabídce alternativního životního stylu

Jednotlivé oblasti podpory regionálního rozvoje v Programu rozvoje Moravskoslezského kraje se soustřeďují do šesti priorit, kterým odpovídají tzv. problémové okruhy.

Jako **problémové okruhy** byly identifikovány:

- ekonomika a podnikání
- infrastruktura
- **rozvoj lidských zdrojů**
- životní prostředí
- cestovní ruch
- zemědělství a rozvoj venkova

Problémové okruhy se člení na problémové oblasti, ty pak dále na opatření. Pro každý problémový okruh je definovaný hlavní cíl, který je vlastně dílčím strategickým cílem programu. Pro každou problémovou oblast jsou stanovené specifické cíle, kterých má být dosaženo realizací navrhovaných opatření.

4.2.2 Analýza silných a slabých stránek kraje v oblasti rozvoje lidských zdrojů

Analýza silných, slabých stránek, příležitostí a ohrožení je standardním nástrojem pro sumarizaci sociálně-ekonomické analýzy a východiskem pro formulování rozvojové strategie. V programu rozvoje kraje se tato analýza provádí pro jednotlivé problémové okruhy, proto uvádíme pouze část SWOT analýzy relevantní k problematice ESF – tj. zaměstnanosti a vzdělávání. Uvádíme pouze nejvýznamnější body, viz tabulka SWOT, lidské zdroje, Moravskoslezsko.

Dílčím způsobem se rozvoje lidských zdrojů dotýkají i analýzy dalších problémových oblastí, zejména pak v problémových oblastech ekonomika a podnikání, zemědělství a venkov, cestovní ruch a životní prostředí.

4.2.3 Opatření Programu rozvoje Moravskoslezského kraje

V dalším textu jsou uvedena opatření z problémového okruhu lidské zdroje a v rámci něj pak problémové oblasti 3.1 Zaměstnanost a trh práce a 3.2 Vzdělávání, které mají bezprostřední vazbu na opatření relevantní k ESF. Jsou však i zmíněna opatření z dalších problémových okruhů, které mají určitou relevanci k ESF.

Tabulka SWOT, lidské zdroje, Moravskoslezsko

Lidské zdroje Zaměstnanost a trh práce	
Silné stránky	Slabé stránky
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kvalifikovaná pracovní síla v dříve dominantních průmyslových oborech 2. Dostatečný potenciál kvalifikované nebo rekvalifikovatelné pracovní síly využitelné při rozvoji nových ekonomických aktivit v kraji 3. Motivace významné části pracovníků ohrožených ztrátou zaměstnání podstoupit rekvalifikaci a tím zvýšit svůj potenciál zaměstnatelnosti 4. Značný potenciál technické odbornosti 5. Dostatečná kapacita vzdělávacích institucí k rozvoji pracovníků v oblasti průmyslu a služeb 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Značný počet lidí s nedostatečnou nebo jednostranně zaměřenou kvalifikací, zejména v odvětvích hornictví, hutnictví, textilního průmyslu a zemědělství 2. Vysoká míra nezaměstnanosti s rostoucím podílem dlouhodobě nezaměstnaných 3. Stagující počet pracovních příležitostí 4. Struktura poptávky po profesích, která se rozchází s dostupnou nabídkou 5. Nedostatečné zaměření vzdělávacího systému na trénink dovedností požadovaných zaměstnavateli 6. Omezená mobilita pracovní síly 7. Malá perspektiva zaměstnanosti v okrajových částech kraje
Příležitosti	Ohrožení
<ol style="list-style-type: none"> 1. Využití technické odbornosti, nápaditosti a dovednosti pracovní síly krajem 2. Možnost tvorby nových pracovních míst s pomocí programů na podporu zaměstnanosti a s využitím finančních podpor státu a Evropské unie určených na regionální rozvoj. 3. Rozvoj nových ekonomických aktivit (zejména v MSP a u průmyslových investorů) spojený s možností širší škály šancí na změnu pracovního uplatnění 4. Zlepšení spolupráce sociálních partnerů při realizaci politiky zaměstnanosti 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rostoucí nezaměstnanost, zejména dlouhodobá 2. Přetrvávání problémů se zaměstnatelností některých skupin uchazečů v důsledku jednostranné a nízké kvalifikace 3. Další prohlubování rozdílu v dynamice rozvoje trhu práce v Moravskoslezském kraji ve srovnání s celorepublikovým vývojem 4. Nedostatek kvalifikovaných dělnických profesí pro budoucí potřeby průmyslu 5. Nedostatečná připravenost k využití programů a zdrojů z fondů EU, zejména bezprostředně po vstupu

Problémová oblast 3.1: Zaměstnanost a trh práce

Specifický cíl: rozvíjet zaměstnanost obyvatelstva a zvyšovat zaměstnatelnost rizikových skupin na trhu práce

Stručná charakteristika podporovaných aktivit v rámci jednotlivých opatření:

Opatření 3.1.1: Tvorba nových pracovních příležitostí

- podpora životaschopných podnikatelských záměrů nástroji aktivní politiky zaměstnanosti, pokud jsou spojené s vytvářením nových pracovních příležitostí
- rozvoj dovedností a znalostí potřebných pro zahájení vlastního podnikání

- vytváření trvalých pracovních míst v obcích při zajišťování veřejných služeb

Opatření 3.1.2: Rozvoj programů k udržení zaměstnanosti a ke zvýšení adaptability na nové podmínky

- příprava a realizace vzdělávacích programů pro zaměstnance v návaznosti na potřeby trhu práce (včasná příprava na technologické změny, rozvoj víceprofesnosti apod.)
- vzdělávací programy a poradenství pro malé a střední podniky (podpora technologického rozvoje, zvyšování kvality produkce a služeb, zavádění moderních metod personálního řízení, školení, poradenství a návazná odborná podpora zakladatelům MSP)
- odborná příprava a vzdělávání potenciálních zaměstnanců pro investory
- využití moderních a flexibilních forem pracovních smluv, včetně poradenství a propagace jejich využívání

Opatření 3.1.3: Podpora zapojení pracovníků uvolňovaných při restrukturalizaci ocelářského průmyslu zpět do produktivních ekonomických aktivit

- služby zaměstnaneckých agentur pro uvolňované pracovníky a potenciální nové zaměstnavatele

- zaměstnanecké rekvalifikace pro pracovníky ohrožené ztrátou zaměstnání
- koordinace služeb s úřady práce a s programy na podporu zaměstnanosti
- poradenské a finanční programy podporující zahájení vlastního podnikání
- finanční programy posilující motivaci zaměstnavatelů k zaměstnávání uvolněných pracovníků

Opatření 3.1.4: Podpora zaměstnatelnosti a příležitostí pro znevýhodněné specifické skupiny

- rozvoj specifických programů a podpora tvorby pracovních příležitostí pro dlouhodobě nezaměstnané, nezaměstnané absolventy škol, matky vracející se na trh práce po mateřské dovolené, lidi se zdravotním postižením, mladé nezaměstnané s nízkou kvalifikací, etnické minority apod.
- aktivační, motivační a poradenské programy pro tyto specifické skupiny

Opatření 3.1.5: Rozvoj lidských zdrojů v průmyslu a ve službách

- audit a budování systému řízení lidských zdrojů ve firmách
- rozvoj podnikových programů celoživotního vzdělávání
- vzdělávací a rekvalifikační programy podniků pro nové zaměstnance

- osobní rozvoj a motivace zaměstnanců
- studijní cesty a odborné stáže zaměstnanců
- zavádění moderních metod řízení
- sdílení znalostí a vytváření databází nejlepších praktik

Opatření 3.1.6: Prevence nezaměstnanosti a zvýšení flexibility trhu práce

- koordinace činnosti sociálních partnerů
- průzkumy a hodnocení aktuální i budoucí poptávky na trhu práce
- posilování motivace vzdělávacích a rekvalifikačních institucí k lepšímu uspokojování požadavků zaměstnavatelů na znalosti a dovednosti absolventů

Problémová oblast 3.2: Vzdělávání

Specifický cíl: rozvíjet vzdělávání zaměřené na nové dovednosti, povolání a celoživotní učení v souladu s potřebami kraje.

Stručná charakteristika podporovaných aktivit v rámci jednotlivých opatření

Opatření 3.2.1: Přizpůsobení struktury sekundárního vzdělávání potřebám kraje

- zavádění všeobecně vzdělávacích programů na středních odborných školách, výraznější profilace gymnázií s návazností na další vzdělávání, restrukturalizace vyšších odborných škol

- přizpůsobování struktury vzdělávacích aktivit střednědobým, respektive dlouhodobým rozvojovým plánům kraje (nové obory, rekvalifikace, studium při zaměstnání, informační systémy apod.)
- podpora přírodovědného, odborného a technického vzdělávání, a především talentovaných jedinců v těchto oborech
- harmonizace sítě středních škol

Opatření 3.2.2: Rozvoj kapacit vysokých škol a větší využití jejich výstupů v podmínkách kraje

- podpora rozvoje prostorových, materiálních a informačních kapacit vysokých škol v kraji, včetně škol soukromých
- vytváření příznivých podmínek pro zvýšení potenciálu vysokých škol v oblasti vzdělávání a vědecko-výzkumné a vývojové činnosti, a to i nad rámec případných státních dotací pro vysoké školy
- podpora aktivit vysokých škol umožňujících vznik a rozvoj studijních a výzkumných programů reagujících na požadavky kraje
- podpora zapojení vysokých škol do podnikatelských aktivit využívajících jejich výsledků vědecko-výzkumné činnosti
- větší využívání kapacit vysokých škol v koncepční činnosti kraje
- podpora většího využití vysokých škol jako přirozených center kultury a vzdělanosti v kraji

- vytváření systémových podmínek pro stabilizaci absolventů vysokých škol v kraji

Opatření 3.2.3: Podpora rozvoje celoživotního vzdělávání

- vzdělávání učitelů a šíření nových vzdělávacích programů, orientovaných na rozvoj klíčových kompetencí, nových strategií učení a progresivních metod výuky a rekvalifikace
- restrukturalizace a zvýšení adaptability škol a školských zařízení v kraji ve vztahu k měnícím se podmínkám na trhu práce
- rozvoj materiálních podmínek na školách pro výuku jazyků, informačních technologií a přírodovědných a odborných předmětů
- vytváření informačních a studijních center pro žáky škol a občany ze spádové oblasti
- podpora rozvoje alternativního terciárního vzdělávání a celoživotního učení
- širší zapojení zaměstnavatelů a neziskových organizací do celoživotního vzdělávání
- rozvoj mechanismů šíření inovací ve vzdělávací soustavě
- rozvoj monitorování a evaluace vzdělávání a zapojení sociálních partnerů do hodnotících mechanismů
- zvyšování komunitní role škol
- vznik rad pro rozvoj lidských zdrojů a vzdělávání

- podpora vzdělávání a informovanosti v oblasti evropské integrace a jejich institucionální zajištění
- zvýšení schopnosti regionu efektivně využívat prostředky poskytované na rozvoj lidských zdrojů ze zdrojů Evropské unie

Z opatření z dalších problémových okruhů, které mají určitou relevanci k ESF, je nutné zmínit

Opatření 1.1.2: Zajištění komplexních služeb pro investory

- zakládání pracovišť integrovaných služeb („one-stop-shops“) k podpoře přímých zahraničních investic (včetně propagace investičních příležitostí v kraji, marketingu průmyslových zón a technologických parků, urychlení procesu vyřizování potřebných žádostí a povolení)
- příprava subdodavatelů pro investory
- **příprava zaměstnanců pro investory**
- příprava dalších podmínek podporujících zájem investorů o podnikání v Moravskoslezském kraji (například školy s výukou v cizích jazycích pro rodinné příslušníky)
- rozšíření pobídkového systému pro investory v Moravskoslezském kraji

Opatření 1.2.3: Rozvoj kooperací

- informační servis, marketing a akvizice klientů a partnerů pro kooperace se zahraničím

- společná propagace malých a středních regionálních podniků (MSP) v tuzemsku i zahraničí
- příprava MSP ke vstupu na zahraniční trhy
- asistenční programy usnadňující kooperaci se zahraničními partnery
- podpora vzniku a rozvoje sítí MSP
- podpora spolupráce podniků v potenciálních odvětvových průmyslových uskupeních (klastrech)

Opatření 1.3.1: Rozvoj a zkvalitňování existující infrastruktury služeb na podporu podnikání

- využití stávající infrastruktury pro podporu podnikání a pro přípravu a realizaci poradenských, informačních a vzdělávacích programů a služeb pro malé a střední podniky
- propojení s programy rozvoje zaměstnanosti a nového uplatnění pracovníků uvolňovaných z velkých podniků
- podnikatelské poradenství pro malé a střední podniky, podpora zavádění certifikovaných a moderních systémů řízení

Opatření 3.4.3: Rozvoj občanské společnosti a neziskových organizací

- rozvoj aktivit posilujících účast obyvatel kraje na plánování a rozvoji měst a obcí
- podpora činností posilujících účast neziskových organizací a občanských aktivit na rozvoji kraje

- podpora aktivit ke zvýšení prestiže, vzdělávání a spolupráce neziskových organizací kraje
- podpora aktivit mezioborové spolupráce NGO
- podpora aktivit ke zlepšení informovanosti občanů – přístup k Internetu, elektronické poště prostřednictvím informačních středisek
- příprava a realizace programů zapojování minoritních skupin do života a rozvoje kraje
- podpora kulturních aktivit, činnosti spolků, zájmových skupin včetně aktivit národnostních menšin

Opatření 4.4.1: Environmentální osvěta, výchova a vzdělávání pro podporu udržitelného rozvoje

- vytváření komplexního systému environmentální osvěty, výchovy a vzdělávání s využitím regionálních kapacit vzdělávacích zařízení a středisek ekologické výchovy
- programy podpory účasti veřejnosti na rozhodování v oblasti životního prostředí v rámci procedur posuzování vlivů na životní prostředí a územního plánování
- podpora činnosti environmentálně orientovaných nevládních neziskových organizací
- podpora pilotních projektů udržitelného místního a regionálního rozvoje, založeného na principech partnerství v rámci Místní Agendy 21, programu Zdravá města, dobrovolných dohod mezi podniky a obcemi.

Opatření 5.2.1: Podpora vzdělávání a profesního rozvoje v cestovním ruchu

- rozšíření škály odborného vzdělávání v oborech cestovního ruchu, včetně jejich vazeb na zahraničí
- vytváření a realizace programů odborného vzdělávání provozovatelů, pracovníků zařízení cestovního ruchu a poskytovatelů služeb spojených s cestovním ruchem
- organizace vzdělávacích aktivit typu seminářů a konferencí zaměřených na problematiku rozvoje cestovního ruchu
- zavedení systému kvality poskytovaných služeb v oblasti cestovního ruchu

Opatření 6.1.4: Profesní příprava v zemědělství a lesnictví

- podpora přenosu vědeckotechnických poznatků do hospodaření zemědělských podniků
- zlepšování profesního vzdělávání v zemědělských a lesnických oborech
- zdokonalování znalostí v oblasti marketingu, výroby, skladování, úpravy a odbytu zemědělských a lesnických produktů a využívání odpadů
- zřizování školících a poradenských center pro zemědělské podnikatelské subjekty
- rozvoj vzdělávání dospělých

Opatření 6.2.2: Rozvoj poradenských a informačních služeb a občanských aktivit pro udržení venkovského dědictví

- zřizování školících a poradenských center pro nezemědělské podnikatelské subjekty
- rozvoj vzdělávání dospělých
- rozvoj informatiky a využití informačních technologií ve venkovském prostoru
- rozvoj profesní přípravy a tréninku pro podnikatelskou činnost a nové technologie
- cílená podpora venkovských společenských aktivit a veřejně prospěšných hnutí

4.3 Sektorový operační program Rozvoj lidských zdrojů (SOP RLZ)²

Sektorový operační program Rozvoj lidských zdrojů, který je vypracován ve vazbě na prioritní osu 3 – Rozvoj lidských zdrojů Národního rozvojového plánu, tvoří základ pro realizaci podpory z Evropského sociálního fondu v oblasti rozvoje lidských zdrojů v ČR na zkrácené programové období 2004 – 2006. SOP RLZ vymezuje čtyři priority a dvanáct opatření, které svým rozsahem pokrývají následující oblasti: aktivní politiku zaměstnanosti, integraci specifických skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí (vyloučením ze společnosti), rovnost příležitostí pro muže a ženy na trhu práce, rozvoj celoživotního učení,

adaptabilitu zaměstnanců a zaměstnavatelů na změny ekonomických a technologických podmínek.

4.3.1 Cíle SOP RLZ

Globálním cílem SOP Rozvoj lidských zdrojů je: *vysoká a stabilní úroveň zaměstnanosti založená na kvalifikované a flexibilní pracovní síle, integraci skupin obyvatel ohrožených sociální exkluzí a konkurenceschopnosti podniků při respektování principů trvale udržitelného rozvoje.*

Tento globální cíl bude naplňován postupnou realizací následujících čtyř strategických cílů:

První strategický cíl je zaměřen na rozšíření nástrojů a zvýšení účinnosti aktivní politiky zaměstnanosti a služeb zaměstnanosti tak, aby se usnadnilo rychlé začlenění uchazečů o zaměstnání na trh práce a předcházelo nezaměstnanosti osob ohrožených nezaměstnaností (zájemců o zaměstnání).

Prvním strategickým cílem je: *„rozvoj pružného trhu práce, který přispívá ke snížení a prevenci nezaměstnanosti a zvýšení zaměstnatelnosti osob, jimž hrozí vyloučení z trhu práce“.*

Druhý strategický cíl je zaměřen na zlepšení přístupu k zaměstnanosti a vzdělávání pro skupiny i jednotlivce ohrožené sociální exkluzí. Druhým strategickým cílem je: *„snížení počtu a podílu osob ohrožených sociální exkluzí prostřednictvím integrovaného přístupu*

a odstraňování bariér znesnadňujících účast na trhu práce“.

Třetí strategický cíl poněkud překračuje rámec programu, protože nutné změny postojů všech subjektů, včetně jednotlivců, k celoživotnímu učení jsou dosažitelné až v delším časovém horizontu. Přesto může program podstatnou měrou přispět k rozvoji kapacity vzdělávacích institucí a k obsahu a kvalitě nabídky vzdělávání.

Třetím strategickým cílem je: *„rozvoj celoživotního učení prostřednictvím zvyšování kvality nabídky vzdělávání z hlediska potřeb znalostí společnosti a prostřednictvím rozšiřování účasti všech subjektů v procesu vzdělávání“.*

Čtvrtý strategický cíl je zaměřen na zvyšování kvalifikace pracovní síly v souladu s potřebami trhu práce a na posílení konkurenceschopnosti českých podniků.

Čtvrtým strategickým cílem je: *„rozvoj kvalifikované pracovní síly, konkurenceschopnosti podniků a rozšiřování nabídky pracovních příležitostí v rozvojových odvětvích“.*

4.3.2 Priority a opatření SOP

V souladu s vymezením prioritních oblastí podpory a oprávněných činností v Nařízení o ESF (č. 1268/1999) jsou priority a opatření SOP RLZ zaměřeny zejména na podporu zaměstnatel-

nosti a sociálního začleňování znevýhodněných jednotlivců. Na základě zkušeností členských zemí s realizací projektů pro tyto cílové skupiny, spolufinancovaných z ESF, budou podporovány zejména projekty poskytující **komplexní podporu založenou na integrovaném přístupu k cílovým skupinám**, hlavně k osobám vyloučeným z trhu práce. Integrovaný přístup zkombinuje specifické aktivity a doprovodná opatření při realizaci projektů tak, aby jednotliví příslušníci cílových skupin mohli co nejlépe využít nabídky pomoci z těchto projektů. Kromě toho bude podporován **rozvoj systémů a struktur a posilování kapacit poskytovatelů služeb** pro cílové skupiny. Půjde zejména o rozvoj institucí podílejících se na implementaci politik zaměstnanosti, vzdělávání, sociální inkluze a výzkumu a vývoje, jako jsou ministerstva, úřady práce, vzdělávací instituce, sociální partneři, nestátní neziskové organizace, orgány územní správy a samosprávy.

V souladu s orientací Národního rozvojového plánu na rozvoj a konkurenceschopnost program podpoří i **další odborné vzdělávání pracovníků**, zejména v odvětvích s potenciálem dalšího růstu, a vytváření nových pracovních příležitostí v těchto odvětvích.

Přehled priorit a opatření operačního programu Rozvoj lidských zdrojů (SOP RLZ):

Priorita 1: Aktivní politika zaměstnanosti

Tato priorita je směřována k realizaci prvního strategického cíle SOP RLZ a je zaměřena zejména na zajištění **rychlého začlenění nezaměstnaných do trhu práce a na předcházení nezaměstnanosti u osob ohrožených nezaměstnaností**. Důraz se klade na preventivní opatření, která se musí uplatňovat vůči osobám ohroženým nezaměstnaností a vracejícím se na trh práce.

Opatření a jejich operační cíle

Opatření 1.1: Posílení aktivní politiky zaměstnanosti uchazečů a zájemců o zaměstnání

- zamezení růstu počtu dlouhodobě evidovaných uchazečů, zaměřeni se na nezaměstnané ohrožené dlouhodobou nezaměstnaností
- zavádění nových nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti, zvýšení adresnosti a efektivnosti existujících nástrojů a jejich rozšíření i na zájemce o zaměstnání, na zaměstnance ohrožené nezaměstnaností a osoby vracející se na trh práce
- rozšíření preventivních poradenských a informačních služeb a zvýšení motivačních a aktivizačních opatření subjektů trhu práce jako prevence nezaměstnanosti
- podpora těsnějších vazeb mezi institucemi trhu práce, sociálními partnery a jejich sdruženími, zaměstnavateli, vzdělávacími institucemi

- podpora vzniku nových forem zaměstnávání

Opatření 1.2: Modernizace veřejných služeb zaměstnanosti

- zvýšení kvalifikace pracovníků služeb zaměstnanosti a spolupracujících institucí, které zabezpečují služby pro realizaci aktivní politiky zaměstnanosti
- vytvoření standardního přístupu a služeb pro jednotlivé skupiny uchazečů o zaměstnání
- propojení a zkvalitnění informačních systémů pro jednotný přístup jako podklad pro analýzu vývoje a úspěšnosti poradenských a vzdělávacích opatření

Priorita 2: Sociální integrace a rovnost příležitosti

Tato priorita je směřována k realizaci druhého strategického cíle SOP RLZ a je zaměřena zejména na **pomoc skupinám a jednotlivcům ohroženým sociální exkluzí a na prosazování rovných příležitostí žen a mužů na trhu práce.**

Opatření a jejich operační cíle

Opatření 2.1: Integrace specifických skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí

- zajištění komplexního přístupu k řešení problematiky osob se speciálními potřebami, zdravotně postižených a ohrožených rizikem, narušení jejich psychosomatického potenciálu s dopady na trh práce

- rozvoj specifických integrovaných programů a podpora tvorby nových pracovních míst pro dlouhodobě nezaměstnané a osoby ohrožené sociální exkluzí
- zavádění standardů kvality poskytovaných sociálních služeb
- zajištění dostupnosti služeb pro skupiny ohrožené sociální exkluzí prostřednictvím systému komunitního plánování
- podpora subjektů a organizací zabývajících se programy integrace osob sociálně vyloučených nebo ohrožených sociální exkluzí do společnosti
- vzdělávání pracovníků systému sociálních služeb s cílem posílení jejich schopnosti poskytovat služby odpovídající standardům a požadované kvalitě

Opatření 2.2: Rovné příležitosti pro ženy a muže na trhu práce

- odstranění překážek, které brání ženám v účasti na trhu práce
- podpora vzdělávání žen, umožňující jim uplatnění v netradičních zaměstnáních
- podpora žen zahajujících samostatně výdělečnou činnost
- rozvoj distančních forem vzdělávání a rozšíření přístupu žen k jejich využívání
- rozšíření přístupu žen k informačním technologiím
- zvýšení účasti žen na vzdělávání organizovaném zaměstnavateli

- podpora vzniku nových forem zaměstnání a vytváření podmínek maximální účasti žen na trhu práce
- rozvoj lidských zdrojů v oblastech výzkumu a vývoje

Priorita 3: Rozvoj celoživotního učení

Tato priorita je směřována k realizaci třetího strategického cíle SOP RLZ, ale zároveň jde o **horizontální prioritu**, jejíž realizace přispívá k naplnění všech ostatních specifických cílů programu. Je zaměřena na **rozvoj kapacity vzdělávacích institucí a zlepšení obsahu a kvality vzdělávání**.

Opatření a jejich operační cíle

Opatření 3.1: Zkvalitňování vzdělávání ve školách a školských zařízeních

- zlepšení podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- modernizace školních vzdělávacích programů orientovaných na rozvoj klíčových kompetencí
- rozvoj dalšího vzdělávání učitelů a ostatních pracovníků ve školství
- rozvoj dalšího vzdělávání na středních a vyšších odborných školách

Opatření 3.2: Podpora terciárního vzdělávání, výzkumu a vývoje

- zkvalitňování vzdělávání na vysokých školách
- rozvoj učitelských studijních programů
- rozvoj dalšího vzdělávání na vysokých školách

Opatření 3.3: Podpora státních struktur a systémů pro zajištění rozvoje lidských zdrojů v oblasti školního vzdělávání

- propojování počátečního a dalšího vzdělávání
- pilotní ověření fungování systému dvoustupňové tvorby studijních osnov (kurikula)
- podpora využití nových informačních technologií (Internet, CD-ROM, e-mail, video při realizaci všech uvedených cílů)

Opatření 3.4: Rozvoj dalšího profesního vzdělávání

- zlepšení přístupu k informacím, orientace v nabídce a kvality služeb
- rozvoj výzkumu a vývoje metodologie vzdělávání dospělých včetně budování institucionálních kapacit
- zlepšení systému dalšího vzdělávání s ohledem na potřeby zejména malých a středních podniků, a to hlavně v oblasti užívání informačních a komunikačních technologií (ICT), oblasti jazykové přípravy, technického vzdělání, řízení a marketingu

Priorita 4: Adaptabilita a podnikání

Tato priorita je směřována k realizaci čtvrtého strategického cíle SOP RLZ a je zaměřena na **podporu jak všeobecného, tak specifického**

odborného vzdělávání s cílem podpořit rozvoj odvětví a oborů s růstovým potenciálem a posílit konkurenceschopnost českých podniků a pracovní síly.

Opatření a jejich operační cíle

Opatření 4.1: Zvýšení adaptability zaměstnavatelů a zaměstnanců, ekonomických a technologických podmínek a konkurenceschopnosti

- poskytnout zaměstnavatelům a zaměstnancům odborné znalosti, kvalifikaci a kompetence potřebné pro vyrovnání se s profesními, strukturálními a technologickými změnami
- zlepšit pružnost systému vzdělávání tak, aby odpovídal ekonomickým, profesním a sociálním potřebám
- rozšířit pružné formy organizace práce
- rozšířit nabídku a zvýšit dostupnost rekvalifikačních programů
- podporovat zachování stávajících pracovních míst a stimulovat tvorbu nových pracovních míst
- rozvíjet aktivity podniků zaměřené na podporu zdraví na pracovišti

Opatření 4.2: Rozvoj lidských zdrojů v průmyslu

- zlepšení inovačního podnikání, příprava managementu podniků pro oblast inovačního podnikání, rozvoj a využití invenční a inovační kapacity pracovníků
- přizpůsobení kvalifikace pracovníků požadavkům zaměstnavatele v sou-

vislosti se zaváděním progresivních systémů řízení výrobních procesů, se zavedením high-technology (podle nomenklatury OECD-ISIC), se zavedením sofistikovaných produktů a služeb informačních a komunikačních technologií (ICT) a se zaváděním technologií šetrných k životnímu prostředí

Opatření 4.3: Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta a zapojení občanů v ochraně životního prostředí

- budování kapacit regionálních systémů environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty (EVVO), založených na regionální síti environmentálně zaměřených informačních a vzdělávacích středisek
- implementace Místní Agendy 21

Opatření 4.4: Příprava lidských zdrojů pro cestovní ruch

- zlepšení profesní přípravy a vzdělávání pracovníků a podnikatelů v cestovním ruchu
- zlepšení profesní přípravy zaměřené na cestovní ruch
- zkvalitnění regionálního marketingu a managementu cestovního ruchu
- zlepšení profesní přípravy a vzdělávání odborníků na cestovní ruch ve veřejné správě

4.4 Společný regionální operační program (SROP)³

Orientace Společného regionálního operačního programu (SROP) na období 2004 – 2006 navazuje na priority Národního rozvojového plánu a na vymezení obsahu operačních programů ve vztahu k sektorovým operačním programům.

*Jednou z priorit SROP je i **priorita Místní rozvoj lidských zdrojů**. Ta vychází z prioritní osy 3 – Rozvoj lidských zdrojů Národního rozvojového plánu. Tato priorita je komplementární k sektorovému operačnímu programu Rozvoj lidských zdrojů. Zatímco SOP se orientuje na nehmotné investice při plošném řešení problémů zaměstnanosti a adaptability lidských zdrojů, sociální integrace a rovnosti příležitostí a rozvoje celoživotního učení, SROP řeší problematiku rozvoje lidských zdrojů na místní úrovni s orientací na hmotné investice v oblasti infrastruktury rozvoje lidských zdrojů a **na sociální integraci**.*

4.4.1 Cíle a strategie SROP

Globálním cílem SROP je: „dosáhnout trvalý hospodářský růst i růst kvality života obyvatel regionu na základě povzbuzování nových ekonomických aktivit s důrazem na tvorbu pracovních míst v regionálním i místním měřítku, na zlepšení kvality infrastruktury a životního prostředí, na všeobecný rozvoj lidských zdrojů a na prohlubování sociální integrace“.

Tento cíl zahrnuje úsilí o zajištění vyšší životní úrovně obyvatel prostřednictvím ekonomického rozvoje a růstu, založeného na klíčových zdrojích regionu soudržnosti, tedy na jeho lidech a jeho životním prostředí.

Program má několik specifických cílů, které odrážejí kombinaci ekonomických, sociálních a ekologických aspirací obsažených v cíli globálním. Specifickými cíli programu jsou:

- zvýšit prosperitu regionu rozvojem drobných podniků a řemesel, zvyšováním objemu přímých investic do regionu a vytvářením nových pracovních příležitostí
- všestranně zkvalitnit regionální a místní dopravní a telekomunikační infrastrukturu při respektování ochrany životního prostředí
- zlepšit životní podmínky obyvatel a integrovat sociálně vyloučené skupiny do komunity a na trh práce
- zvýšit kvalitu základních složek životního prostředí v obcích a regionech
- zlepšit podmínky života venkovského obyvatelstva a rozvíjet venkovské části regionu
- zvýšit podíl cestovního ruchu na hospodářské prosperitě regionu, zvýšit objem přímých investic do rozvoje cestovního ruchu a vytvářet nové pracovní příležitosti

4.4.2 Priorita 3 SROP – Místní rozvoj lidských zdrojů

Globálním cílem priority je zlepšit životní podmínky obyvatel a integrovat sociálně vyloučené skupiny do komunity a do trhu práce. Opatření této priority doplňují opatření SOP RLZ.

Opatření 3.1: Infrastruktura rozvoje lidských zdrojů v obcích a regionech

Cílem opatření je rozvoj kapacit a materiálního vybavení vzdělávacích zařízení a místních aktivit a iniciativ, jako jsou neziskové organizace a občanské iniciativy, působící v oblasti:

- vzdělávání spojeného s celoživotním učením
- sociálních služeb pro seniory, zdravotně postižené
- ochrany před sociálně patologickými závislostmi

Toto opatření bude spolufinancováno z Evropského regionálního a rozvojového fondu (ERDF), nikoli z Evropského sociálního fondu (ESF).

Opatření 3.2: Podpora sociální integrace v obcích

Cíli podporovaných aktivit tohoto opatření jsou:

- Snížení sociální izolace skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí
- Reintegrace znevýhodněných skupin obyvatelstva do komunity a na trh práce

- Prevence kriminality a sociálně patologických jevů
- Zmírnění sociálního znevýhodnění obyvatel

Budou podporovány tyto aktivity :

- motivační, resocializační a rehabilitační aktivity pro rizikové skupiny žijící v znevýhodněných oblastech
- podpora přístupu žen na trh práce
- prevence sociálně-patologických jevů, podpora začleňování osob ohrožených sociální exkluzí do společnosti
- podpora využití volného času mládeže
- podpora vzdělávacích, kulturních a sociálních aktivit zlepšujících životní podmínky občanů

---

¹ Program rozvoje územního obvodu Moravskoslezského kraje 2001 - 2004, vyd. ARR, Ostrava, listopad 2001

² Sektorový operační program Rozvoj lidských zdrojů pro ESF 2004 – 2006, MPSV, prosinec 2002

³ Společný regionální operační program, návrh dokumentu, MMR, prosinec 2002